

Transcriptie interview met de heer H.W.M. Bots op 25 oktober 2022.

School, jeugd, gezin.

Werkkring vader, Meelfabriek De Rijn en De Sleutels.

Verzuiling, lid KVP.

Vakantie, erfenis.

Mare gedempt, winkels.

Oorlog Rusland-Hongarije, Olympische Spelen, vluchtelingen.

Watersnoodramp 1953.

Luxe woning.

Stage Griekenland.

Seksuele voorlichting.

Woning, huwelijk.

Veranderingen Leiden.

Kinderen.

Dienstplicht.

Vrijwilligerswerk, Antoniusclubhuis, Parochie en ELO.

Foto's Thorbeckestraat, Meelfabriek en Antoniuskerk

I-1: Meneer Bots, wij mogen Hans zeggen, waar bent u geboren?

G: In Oegstgeest, in de Schoutenburgstraat [23].

I-1: En wie zijn uw ouders?

G: Ook Hans Bots en Cily Plouvier. [Henricus Joannus Bots en Cecile Clementine Marie Plouvier]

I-1: Dat is een typisch Leidse naam.

G: Ja, dat zijn Leidse namen. Ze zijn allebei in Leiden geboren [2-10-1910 resp. 11-2-1916] en getogen. Toen ze in de oorlog trouwden [21-10-1942], konden ze in Oegstgeest een huis krijgen. Daarom zijn ze in Oegstgeest gaan wonen. Maar toen ik twee jaar was zijn ze naar Leiden verhuisd, naast het huis waar mijn grootouders woonden.

I-1: En dat is?

G: In de Thorbeckestraat, in de Burgemeesterswijk.

I-1: Ja, precies. En hoelang hebt u daar gewoond?

G: In de Thorbeckestraat? Ja, tot mijn achttiende, toen ben ik gaan studeren en ben ik naar Delft gegaan en op kamers.

I-1: En waar heeft u op de lagere school gezeten?

G: Op de lagere school heb ik gezeten op de, ik ben begonnen op de Franchimontlaan in zo'n Finse school, een houten school. En in de zesde klas ben ik naar de Ceciliastraat-school gegaan. En de reden was dat het tussen de hoofdonderwijzer in de zesde klas en met mij niet zo goed klikte.

I-1: Vertel 's...

G: Ja, ik was vrij jong. Ik ben ook met vijf jaar naar school gegaan. En dat komt omdat de jaarklas in 1945 was vrij klein. En de jaarklas 1946 was vrij groot. Toen hebben ze de grens die normaal op 1 oktober ligt, hebben zij verschoven naar 1 januari. Op 28 december ben ik jarig, dus ik mocht mee met die groep. Dus ik ben altijd de jongste van de klas geweest. Ik was van nature al vrij kinderlijk; hij vond mij te kinderlijk.

I-1: Maar dat kan toch niet de aanleiding zijn om u, elkaar niet te mogen?

G: Nou, ik denk het wel. Ik denk dat ik te beweeglijk was en dergelijke.

I-2: Speels misschien?

G: Ja, speels, kennelijk speels.

I-1: Maar toen ging u naar de Ceciliastraat en toen was het de persoon Hans niet een andere persoon geworden natuurlijk.

G: Maar de hoofdonderwijzer daar kon wel met mij omgaan, schijnbaar. Dat is goed gegaan.

I-1: Dat is goed gegaan.

I-2: Maar hoe vonden uw ouders dat?

G: Die hebben het geëntameerd. Die zagen dat het niet goed ging. Ik ging voorwaardelijk over naar de zesde klas en ze zagen: dat wordt niks. En toen zijn ze met, ze kende die hoofdonderwijzer in de Ceciliastraat, nou ja, zijn ze gaan praten. En op een gegeven moment zeiden ze: "Jij gaat na de vakantie naar een andere school". Ik wist er verder niks van.

I-1: Voorwaardelijk over, terwijl Hans wel hersens heeft, blijkt wel uit de cijfers, daar mankeert het niet aan.

G: Ja, nee, daar mankeert het niet aan.

I-1: En na de Ceciliaschool, wat toen?

G: Bonaventura. Ja, heel katholiek Leiden ging voor de middelbare school naar de Bona.

I-1: Ja, precies. En kunt u iets vertellen over uw jeugd, bijvoorbeeld hoe dat op straat ging. Het spelen met andere kinderen, met vrienden wellicht.

G: Ja, we speelden veel op straat. We voetbalden veel en ook, het was eigenlijk heel rustig op straat. Je kon voetballen. We hadden bijvoorbeeld een doortrapfiets, dat was waar geen rem op zit en als je moet remmen je voet op de grond moet zetten. Daar reed je mee rond in de straat. Maar daar maakte ik ook fietstochten mee met mijn ouders, zo rustig was het. En ja, we speelden veel. We deden vrij veel voetbal, maar ook atletiekwedstrijden onderling. Een blokje rondrennen, 60 meter,

dat was precies de straatlengte van hoek tot hoek 100 meter. Dan stond er eentje bij de finish en een op de hoek en die gaf dan door dat je mocht starten. En behendighedsrace op het garagepad: vijf keer heen en weer. En onderlinge wedstrijden.

I-1: Maar wat bijzonder. Was er iemand die aan atletiek deed?

G: Nee, nee, dat werd gewoon onderling georganiseerd.

I-1: Ja, mooi. Wat deed u verder nog in uw jeugd?

G: Ja, ik ben op de welpen geweest. Van m'n zesde, zevende, tot mijn tiende.

I-1: En welke groep was dat?

G: De Lodewijksgroep. Die was aan de Petruskerk verbonden. En toen ik in de zesde klas van de lagere school zat ben ik op de zeilclub gegaan. De Karel Doorman-zeilclub. Dat was oorspronkelijk een zeeverkennergroep en die is zelfstandig geworden. Dus los van de scouting en is toen een zeilvereniging geworden en daar ben ik lid van geworden. Het was een van de onderwijzers van de vijfde klas van de Ceciliastraat, die was daar schipper.

I-1: Waar werd er gezeild?

G: Op de Wijde Aa, bij de Braasem. We hadden een botenhuis op de Wijde Aa. Dat heb ik tot mijn achttiende heb ik dat eigenlijk in de zomer iedere zondag zeilen. En in de winter de boten opknappen.

I-1: Tot je achttiende, maar dan zat je misschien ook in de leiding?

G: Ja, op een gegeven moment was ik de leiding van de zondagsgroep. Je had de zaterdagsclub en de zondagsclub.

I-2: Waren er ook zeilkampen in de zomer?

G: Ja, we gingen ieder jaar op zeilkamp naar Nieuwkoop.

I-2: Naar Nieuwkoop?

G: Tien keer, tien jaar hebben we in Nieuwkoop zeilkamp gehad, zaten we vlakbij Tijsterman.

I-1: Waren het Lelievletten?

G: Nee, het waren Flying Juniors. Dus dat zijn kleine bootjes, van hechthout.

I-1: Zo, dat waren luxe bootjes.

G: Ja, het waren mooie boten. We hadden er vier.

I-1: En u bent katholiek van huis uit, heb ik begrepen, gezien uw voornamen.

G: Ja, dat klopt.

I-1: Hoe ging het met de kerkgang in het gezin?

I-2: Uit wat voor gezin komt u?

G: Wij zijn een gezin: mijn vader en moeder en vijf jongens.

I-2: Vijf jongens.

G: Ja, vijf jongens, geen meisjes. Ja, toen we klein waren vonden we dat misschien wel fijn of prettig, maar later merk je toch het gemis dat er geen meisjes in huis waren.

I-2: In welk opzicht?

G: Nou, er kwamen geen meisjes over de vloer, dus je was niet gewend om met meisjes om te gaan. Je had geen zus.

I-1: En op school ook niet.

G: Op school ook niet. Het was een jongensschool. Op de Ceciliastraatschool ook niet, de Bona was een jongensschool.

I-2: En welke plaats nam, neemt u in?

G: Ik ben de tweede.

I-2: De tweede, de een na oudste.

G: De een na oudste.

I-1: Toch even terugpakken tot naar de ouders: wat deed je vader?

G: Mijn vader was meelagent, van meelfabriek De Sleutels.

I-1: En wat hield dat in?

G: Hij ging bij de bakkers de order opnemen, wat voor bloem ze nodig hadden. Tarwe en bloem en wist ik wat voor soorten bloem ze allemaal maakten op de meelfabriek. Hij nam de bestelling op en toen nog de afrekening. Dat ging toen nog allemaal contant.

I-1: En hoe komt hij daarin verzeild?

G: Mijn grootvader had samen met zijn halfbroer een meelfabriek, De Rijn. Waar nu het Veerhuis staat. Mijn vader zou in de meelfabriek komen, technisch gezien; hij had een technische opleiding. En in '32 is die meelfabriek gesloten. Er was in Nederland een overcapaciteit aan meel, aan malen, en toen is de meelfabriek dichtgegaan. Maar dat contingent wat ze hadden, iedere fabriek had een bepaalde hoeveelheid wat ze mochten malen.

I-1: Een quotum, zeg maar.

G: Een quotum, dat werd verhuurd aan andere meelfabrieken. En toen is mijn vader, die moest een baan gaan zoeken, het was in de crisistijd. Hij is uiteindelijk bij de meelfabriek De Sleutels terechtgekomen. Daar waren natuurlijk al contacten mee, want dat waren concurrenten. Maar er werd wel samengewerkt.

I-1: En moeder werkte ook?

G: Nee, mijn moeder die was thuis. Dat was eigenlijk in die tijd heel normaal. De vrouwen werden als zij trouwden bij de overheid werden ze zelfs ontslagen. Dat was normaal dat mijn moeder thuis was. Ik heb dat altijd heel prettig gevonden.

I-2: Ze zat met een kopje thee klaar als u thuiskwam.

G: Ja, er was een luisterend oor en de thee stond klaar.

I-2: En mocht u dan ook vriendjes mee naar huis nemen?

G: We mochten vriendjes mee naar huis nemen, ja.

I-2: Geen vriendinnetjes, want die waren er niet. Maar woonden er in de straat ook geen meisjes?

G: Ja, maar die speelden toch ook vrij veel apart. Ja, nee, als ik me goed herinner was het voetbal met de jongens en atletiek. Daar deden de meisjes ook niet aan mee.

I-1: Dat waren jongensdingen.

I-2: Geen verstoppertje of tikkertje.

G: Ja, verstoppertje deden we wel en tikkertje. Ja, verstoppertje hebben we ook vrij veel gespeeld.
[lach]

I-1: Het was een katholiek gezin en we spreken over de tijd van verzuiling natuurlijk. Waren de ouders ook politiek actief bijvoorbeeld?

G: Mijn vader was lid van de KVP.

I-1: Aha. Actief lid?

G: Geen actief lid. Nee, maar de KVP, dat was normaal in die tijd. Ja, we zaten midden in de verzuiling. Alles was, je zat op een katholieke school. De scouting was katholiek. De zeilvereniging was ook katholiek, want die kwam uit de parochie van de Hartebrug. Zwemmen, we zaten bij De Golfbrekers, was ook van origine een katholieke vereniging. Maar ook de leveranciers waren allemaal katholiek. De melkboer, de bakker. De ene wel, want we hadden twee bakkers, ja, want m'n vader verdiende aan de bakkers, dus. De ene week mocht de ene bakker komen en de andere week de andere bakker.

I-1: Hij moest ze beiden te vriend houden.

G: Maar de slager en de kruidenier: allemaal katholiek.

I-1: U ging naar de kerk, neem ik aan, het hele gezin?

G: Het hele gezin.

I-1: Met vijf jongens en met z'n zevenen naar de kerk.

G: Nee, want we waren allemaal misdienaren op het Liduinahuis. Dus mijn ouders.

I-2: Allemaal?

G: Nou, niet tegelijkertijd. Maar wel allemaal misdienaar geweest. Mijn ouders gingen met een paar van ons naar de kerk en de anderen waren daar de misdienaars.

I-2: Hoe vond u dat, hoe heeft u dat ervaren om misdienaar te zijn. Was dat leuk?

G: Je vond het mooi!

I-2: Mooi zelfs.

G: Je ging vragen of je misdienaar mocht worden.

I-1: Dat initiatief kwam niet bij de ouders vandaan?

G: Jawel. Je werd gestuurd door je ouders of... Mijn grootvader was regent van De Voorzienigheid. Daar viel het Liduinahuis onder en ook het huis op de Hogewoerd.

I-1: En het Liduinahuis was...?

G: Een huis voor moeilijk opvoedbare meisjes was dat. Op die manier zijn mijn ouders bij het Liduinahuis uitgekomen via connecties. En op een gegeven moment hadden ze het al voorgekookt dat ik het ging vragen of ik misdienaar mocht worden.

I-1: Zo werd het gestuurd.

G: Maar voor mij was dat minder duidelijk, want mijn oudste broer was daar ook misdienaar. Dus ik werd op een gegeven moment meegenomen en ik vraag aan de rector daar: "Mag ik ook misdienaar worden"? Ja, zo ging dat.

I-2: U zei: "Dat vond ik zo mooi". Wat vond u er zo mooi aan? Als kind. Ik probeer mij voor te stellen als kind, wat vind je daar mooi aan?

G: Nou, je had wat te doen. Je was actief bezig.

I-1: Op welke leeftijd was dat?

G: Ik denk zeven jaar of zo.

I-2: Zo jong al?

G: Je had je eerste communie gedaan en daarna kon je misdienaar worden. De eerste communie deed je in de eerste klas van de lagere school toen.

I-1: Was er veel concurrentie of dat niet?

G: Nou, het was een grote groep waaruit ze misdienaars leverden. Maar echt concurrentie, nee, dat niet. Nee, want de Petrus had natuurlijk ook zijn misdienaars.

I-1: Mooi. Waren er in die tijd ook vakanties?

G: Ja.

I-1: Toch wel. Dat was wel bijzonder, denk ik.

G: Wat bedoel je? Vakanties dat we weggingen?

I-1: Dat de mensen op vakantie gingen, dat bedoel ik.

G: Nou, wij zouden voor het eerst, in 1953 ben ik voor het eerst op vakantie geweest, naar mijn tante was 25 jaar aan het klooster of twaalf en een half jaar, nee, 25 jaar [zuster Hermine]. En toen hebben mijn oudste broer en de broer onder mij en ik mochten mee. En hebben toen in een hotel gelogeed. Nou, dat was iets heel bijzonders.

I-2: En hoe ging u daar naartoe?

G: Met de auto. Mijn vader had vanwege de zaak een auto.

I-1: Maar die was dan de enige in de straat?

G: Ja, de dokter, die woonde twee huizen verder, die had een auto. Voor de rest waren er geen auto's; vandaar dat we konden voetballen.

I-1: Ja, dus de familie Bots en de dokter hadden een auto in de straat.

G: Ja, naar een hotel gaan, dat was wel heel bijzonder. Het was zo bijzonder, we zaten daar te eten en ik had schijnbaar gehoord dat de bloemkool duur was dat jaar, in het voorjaar, dus ik zei, we kregen bloemkool geserveerd. Ik zeg keihard in die eetzaal: "De bloemkool is hier zeker goedkoop".

[Hard gelach]

I-2: Ja, als kind kan je dat zo lekker zeggen he.

I-1: Ja, heerlijk. Het was dus elders in het land.

G: Ja, in Maastricht.

I-1: In Maastricht helemaal, zo.

G: Ja, daar heb ik goede herinneringen aan. We zijn in Valkenburg geweest, de mergelgrotten.

I-1: Er werd meteen een uitje van gemaakt?

G: Ja, een paar dagen. Maar dat hebben we te danken aan een erfenis die mijn vader gekregen had van een oom uit Amerika.

I-2: Een oom uit Amerika?

I-1: Dat klinkt als een boek.

G: Ja. Een familielid is naar Amerika getrokken. Is daar, was daar getrouwd, maar dat wisten wij allemaal niet. Is daar overleden, maar zijn vrouw was ook al overleden. En die had nogal wat nazaten.

I-2: En hij had geen kinderen?

G: Hij had geen kinderen. En als er geen kinderen, geen nazaten zijn en het wordt niet opgeëist, dan vervalt het aan de Staat. Maar er zijn dan bureaus die zich dan willen inspannen om familieleden te vinden. Op een gegeven moment stond er in de krant een berichtje dat familieleden van en dan werd de naam van zijn ouders geloof ik genoemd van, word verzocht om contact op te nemen. Dat kan mogelijk tot voordeel strekken. Er is een bijeenkomst belegd in Hotel Des Indes in Den Haag en daar zijn een aantal familieleden, broers van mijn vader en neven ook, die zijn er heen gegaan. En toen werd er gezegd: "Nou ja, er is een erfenis". Ze zeiden niet van wie, ze zeiden ook niet hoe groot die was. Maar we willen dit wel in behandeling nemen met de afspraak, de helft is voor ons bedrijf en de andere helft is voor de nazaten. En mijn vader kreeg een vienzestigste deel.

I-2: Een vienzestigste?

G: Ja, 1300 gulden.

I-1: In welke tijd was dat?

G: In 1953.

I-2: Maar ja, dat was toen een hele hoop geld.

G: Dat was een hoop geld.

I-2: Dus je kan denken, beter iets dan niets. Bijzonder!

G: Maar dat een oom uit Amerika. Dat is altijd een heel verhaal geweest.

I-1: En dat stond in het Leidsch Dagblad?

G: Nee, in de Maasbode of De Volkskrant. Of de dagblad De Tijd of De Volkskrant. Daar wil ik even van af zijn.

I-1: Maar een toeval dat je dat leest.

I-2: Dat wilde ik net vragen. Wie had het gelezen. Uw vader zelf, of via via?

G: Een oom heeft het gelezen. Een oom van mijn vader en nog eentje. Maar op die manier, het was heel spannend.

I-1: Dat begrijp ik.

I-2: En door dat geld konden jullie op vakantie, een wat luxere vakantie, zeg maar.

G: Op zolder is toen bij ons waterleiding aangelegd. We hadden daar kamertjes, maar daar was nog geen waterleiding. Daar is dus waterleiding aangelegd van dat geld en ook de vakantie.

I-2: Ach, wat bijzonder.

G: Vooral dat verhaal er omheen.

I-2: Maar werd dat op dat moment ook al aan u verteld of heeft u dat pas later gehoord?

G: Dat is later verteld; ik was nog maar een kind. Ik was acht jaar, dat zei mij niks.

I-1: Maar het geld werd goed geïnvesteerd in de woning, begrijp ik.

G: Gedeeltelijk in de woning.

I-2: Nuttig en aangenaam.

I-1: Ja, precies. Kunt u meer vertellen over die tijd in Leiden?

G: Ja. Wat ik me kan herinneren is dat de Mare gedempt werd. Wij kwamen eigenlijk nooit op de Haarlemmerstraat. Er was toch een hele duidelijk grens tussen waar de Rijn en de grens van de Breestraat wel. Maar in de Haarlemmerstraat, daar kwamen we eigenlijk nooit.

I-1: Waarom was dat?

G: Ja, we woonden aan de zuidkant van de Rijn en daar zaten de winkels waar wij, mijn ouders, winkelden. En ik weet dat we over de brug, de Hartebrug liepen, die brug die er toen nog was, dat ik zand zag liggen in de Mare. Ik vind het nog steeds een schande dat die Mare gedempt is. En doodzonde dat hij niet opnieuw opengemaakt wordt.

I-1: Wie weet. In het kader van de waterberging en de klimaatverandering.

G: Ja, ik hoop het. Maar ja, dan ligt er nu nog een dam in de Langegracht. Dat is ook jammer dat dat niet aangepakt is.

I-1: Dat heeft een andere reden natuurlijk.

G: Dat heeft een andere reden, maar het zou zo de doorvaart vanaf de Kaag zo naar de Oude Rijn. Dat is hartstikke jammer.

I-1: Ik kan er nog wel wat over vertellen.

I-2: Even, de Breestraat. Wat voor soort winkels waren daar?

G: Peek.

I-2: Peek en Cloppenburg [Breestraat 78].

G: C en A. Je had Klaassens [Breestraat 114B].

I-2: Die zit er nog hè, Klaassens?

G: Van der Stok had je, huishoudelijke artikelen [Breestraat 155]. Wifrana [Breestraat 107], wat die verkocht? Ik geloof ook kopjes en schotels. En Groes de speelgoedzaak [fa. H. Groesz, Breestraat 28]. En Zurloh, dat was ook damesmode [Breestraat 130-136 en Botermarkt 16]. En Mack, dat was ook damesmode [Modehuis v/h H. Mack, Breestraat 131-133].

I-2: Wat als u kleding nodig had, de jongens. Waar werd dat gekocht?

G: Peek en Cloppenburg.

I-1: C en A. Dat was ook een katholieke winkel?

G: Ja, dat is Brenninkmeijer, maar daar kochten we eigenlijk niet [Botermarkt 5-7]. Waarom weet ik niet. Bij Peek en Cloppenburg daar kwam het meeste vandaan. Je had [] op de Botermarkt, Snijers op de Botermarkt [nr. 15]. Welke winkels nog meer? Au bon gout op het Gangetje [nr. 8].

I-2: Hoe? Oboncou?

G: Au bon goût. Op de goede smaak. Dat is, hoe heet het, Wedgwood verkochten ze en dergelijke. Een soort winkel als Pierrot in de Maarsmansteeg [21, later 14].

I-1: En de winkel van Marcas had je, vlak naast Snijers, die kledingzaak [M. de Marcas, Botermarkt 17].

G: Nee, dat zegt me niks. Ja. We gingen naar de Finse school. Die was net nieuw. In 1950 is die gebouwd.

I-1: Waar stond die?

G: Op de Franchimontlaan. Er stonden er twee naast elkaar. Eentje op de Franchimontlaan en eentje op de Lorentzkade.

I-1: En waarom heette dat Finse school?

G: Dat waren scholen, houten scholen en die zijn in Finland gekocht. Er zijn in Leiden een stuk of vier van die scholen toen neergezet. Eentje tegenover de pastorie van de Petruskerk op de Lorentzkade. Twee bij de Franchimontlaan en Lorentzkade en nog ergens een. Ik weet niet precies waar. En in Voorschoten staat er eentje.

I-1: In welk jaar was dat?

G: In 1950. Mijn broer was, een jaar boven mij zat hij en die was de eerste bewoner van die school. Ja, we gingen zwemmen in de Overdekte.

I-2: Welke Overdekte is dat?

G: Op de Haarlemmerstraat. Dat was de oude Mon Pèrekerk. Op een gegeven moment, toen de Jozefkerk gebouwd is, is de Mon Pèrekerk gesloten. Toen heeft de gemeente [een particuliere onderneming; geopend 1-10-1937] er een zwembad van gemaakt.

I-2: Maar was dat schoolzwemmen of vrij zwemmen?

G: Vrij zwemmen. We zaten op zwemles bij De Golfbrekers. Ik geloof donderdags na school hadden we zwemmen. Een uur en dan kreeg je zwemles. Dat ging niet zoals nu tegenwoordig de zwemles is; het was, ik heb wel erg veel op de verwarming gezeten. Oh, wat was dat koud!

I-2: Was het zo koud? En ging het ook nog met de haak?

G: Ja, met de haak en met die rubber gordel en met zo'n plankje.

I-2: Maar heeft het u altijd kunnen bekoren het zwemmen op zich? Heeft u er ook meer mee gedaan dan alleen maar school of bij De Golfbrekers?

G: Nee, ik heb verder ook geen diploma's gehaald, maar ik vind zwemmen leuk, want ik zwem nu nog steeds. In de zomer zwem ik iedere dag.

I-2: En waar?

G: In De Vliet en in de winter zwem ik twee keer per week in het Vijf Meibad.

I-1: Wat goed.

G: Maar daar ben ik pas mee begonnen toen ik met pensioen ging.

I-1: Maar dat zwemmen was natuurlijk ook nuttig met die zeilerij.

G: Ja, nee, je moest kunnen zwemmen. Je moest drie sporten kunnen beheersen van het water. Dat was zwemmen, zeilen, wat was de derde? Oh, schaatsen. Daar was mijn vader liefhebber van en dat moesten wij allemaal beheersen.

I-1: Maar daar was wel geld voor dat soort dingen, hoor ik u zeggen.

G: Ja, dat kon.

I-2: Weet u toevallig ook iets van De Golfbrekers, die naam heb ik weleens meer gehoord, maar iets met de Olympische Spelen dat dat niet door is gegaan. Kan u zich daar nog wat van herinneren?

G: Nou, ik weet dat de Olympische Spelen niet doorgingen. Dat was ten gevolge van de in 1956 de Suezcrisis en Hongarije. En een van de leden van De Golfbrekers, Zandvliet [Loes Pleij-Zandvliet, ook geïnterviewd], die zou naar Sydney gaan. Nederland heeft zich toen teruggetrokken, dus die is niet gegaan. Maar ik kan mij daar verder niks van herinneren, dat heb ik waarschijnlijk later pas gehoord. Dat was een hele spannende tijd; dat kan ik me nog heel goed herinneren. Dat dat echt angstig was. Nou ja, het was tegelijkertijd Suezcrisis. Je had de Russen die in Hongarije huishielden en je hoorde natuurlijk de nieuwsberichten.

I-2: Ja, er was natuurlijk nog geen televisie, alleen maar via de radio he?

G: Nou ja, de vluchtelingen kwamen uit Hongarije. Net zoals nu de Oekraïners komen, kwamen toen de Hongaren naar Nederland. En dat maakte toch erg veel indruk.

I-2: Als kind zijnde helemaal, denk ik. U was elf toen, twaalf in die tijd, 1956.

G: 1956, laat ik zeggen elf, tien jaar was ik.

I-1: En na de middelbare school, wat ben je toen gaan doen?

G: Toen ben ik naar Delft gegaan. Ik heb civiele techniek gestudeerd.

I-1: Vanwaar die keuze eigenlijk?

G: Ja, ik denk ook door de Deltawerken. Dat dat een belangrijke rol heeft gespeeld. Ja, die Deltawerken zijn natuurlijk na '53 begonnen. Na de ramp, als ik me goed kan herinneren. Er werd toen veel aandacht aan besteed, aan de Deltawerken, en de juiste uitvoering. De eerste paar jaar zijn er plannen gemaakt. En in de jaren '56, vanaf die tijd kwam de uitvoering. Begon met de stormvloedkering in de Nieuwe [Hollandsche] IJssel. Nou ja, toen zijn ze met die dammen begonnen en dat maakte toch indruk.

I-1: Daar waren we trots op.

G: Jazeker. Ik kan me de ramp ook nog goed herinneren, in 1953. Bij ons is toen de schutting omgewaaid. En onze buurvrouw vertelde toen dat ze uit de nieuwsberichten uit Engeland gehoord had dat er erg hoog water geweest was. En mijn vader is 's middags, toen wisten we helemaal niet dat er een ramp was, met mijn grootvader naar Noordwijk gereden om de schade te bekijken aan de duinen.

I-1: Ging er ook kleding van jullie naar Zeeland?

G: Weet ik niet. Wat mij heel erg bijstaat, ze waren toen bezig met de bouw van de flats aan de Kanaalweg, aan het eind van de Franchimontlaan, dat de bouw toen stilgelegen heeft. De bouwvakkers gingen waarschijnlijk naar Zeeland toe.

I-2: Om te helpen.

G: De eerste helikopter heb ik toen gezien. 's Middags om, moet om kwart voor twee geweest zijn, kwam er een helikopter. Ik was op de speelplaats op school. Toen kwam er een helikopter over.

I-2: Weet je ook niet wat je ziet!

G: Nou, dat was heel bijzonder, dat kan ik me nog heel goed herinneren.

I-1: Waarvoor dat was?

G: Het zal waarschijnlijk een Amerikaanse helikopter geweest zijn, want Nederland zelf had nog geen helikopters. Maar het was iets bijzonders.

I-2: Ja, heel indrukwekkend.

G: Maar die ramp heeft ook veel indruk gemaakt. Ik weet nog dat mijn vader, in november is dat geweest, 's avonds mij wakker gemaakt heeft toen de laatste dijk gesloten werd bij Ouwerkerk. Dat was heel spannend of dat zou lukken. Dat is met caissons gebeurd. En dat was om elf uur ongeveer dat hij ons wakker gemaakt heeft, om te vertellen dat dat gelukt was.

I-2: Kan je nagaan.

I-1: Bijzonder. En civiele techniek in Delft, heeft u daar ook gewoond. Op kamers?

G: Op kamers. 's kijken, op drie kamers heb ik gewoond en steeds met een huis met een hospita. In het eerste huis zat ik in een kamer alleen. En in het tweede huis zat ik in een studentenhuis met tien studenten, maar ook een hospita. Die maakte nog iedere dag ons bed op.

I-2: Zo, wat een luxe, wat bent u een verwend jongetje. [veel gelach]

G: Het derde huis was op de Van Leeuwenhoeksingel bij het station. En daar zaten we met drie studenten in huis, ook een hospita.

I-2: En kwam u in het weekend wel naar huis toe?

G: Ja, je was die nam je mee naar huis. Toen had je nog geen wasserettes. Of je had ze misschien toch wel, maar niet frequent.

I-2: Maar uw moeder had waarschijnlijk geen wasmachine.

G: Jawel.

I-2: Oh, zo'n draaiding met een wringer?

G: Zo'n verticale wasmachine en op de bodem zat zo'n schroef. En ik denk dat de handwringer er bovenop zat. En we hadden een losse centrifuge.

I-2: Nou, dat was best bijzonder in die tijd.

G: Ik weet niet hoe die gekomen is, die wasmachine. Want de eerste jaren werd er de was buiten gedaan op maandagmorgen met zo'n tobbe. Ja, zo'n stellage waar aan de ene kant een teil stond en aan de andere kant een teil en dan werd het door de wringer gehaald. En we hadden een stamper met een stok eraan, dan kon je het water in beweging brengen.

I-2: Dat was vóór de wasmachine.

I-1: En die wasmachine, die stond later in de badkamer of zo.

G: Die stond in de badkamer, ja.

I-1: Dus er was een badkamer in huis?

G: Ja, er was een badkamer in huis. Ja, dat vind ik eigenlijk heel normaal. Dat was standaard in het huis, toen het opgeleverd werd.

I-1: Het was dus een ruime woning.

G: Het was een hele ruime woning, een hele ruime woning. Het was een kamer, een voor- en achterkamer met een toog ertussen. Boven hadden we een voorkamer, een achterkamer. Een kabinet, dat was de werkkamer van mijn vader. En we hadden de badkamer. Op zolder hadden we aan de achterkant twee kamertjes.

I-1: En de jongens sliepen bij elkaar?

G: Eh, ja.

I-2: En even terug naar die badkamer: was daar ook een bad of een douche?

G: Er was een bad, ja. We gingen altijd in bad, behalve als het heel hard vroom, want dan werd de waterleiding afgesloten. De buitenkant van ons huis, wij waren het eerste huis in de Thorbeckestraat, die lag op het oosten. De waterleiding lag in de buitenmuur en die bevroor. Dus toen moest de waterleiding afgesloten worden. Toen konden we ook alleen nog beneden naar het toilet.

I-1: Het was spouwloos.

G: Nee, het was met spouw.

I-1: Wat een luxewoning dan toch.

G: Ja, maar dat was toen normaal dat er met spouw gebouwd werd. Maar het was een hele mooie woning.

I-1: Hoe werd het huis verwarmd?

G: Een kolenkachel in de huiskamer. Met verjaardagen dan ging ook in de voorkamer de kolenkachel aan. Die voorkamer was in de winter toch moeilijk warm te krijgen, omdat die op het oosten lag. En boven op de kinderkamer hadden we een potkachel en die werd iedere ochtend aangemaakt. Met turf.

I-2: Door uw vader?

G: Door mijn moeder. Als we uit school kwamen dan zat mijn moeder boven op de kinderkamer bij die potkachel. Dan werd daar thee gedronken. Daar speelden we ook.

I-2: En die kolenkachel. Werde er eens in de zoveel tijd door de kolenboer kolen bezorgd?

G: Ja, dan werden kolen gebracht.

I-2: En waar werden die opgeslagen, in het schuurtje?

G: In het schuurtje, door via de poort naar het schuurtje gebracht.

I-2: En met de kolenkit in de kachel.

G: Ja, met de kolenkit in de kachel. En het mooiste was dat als de kolen aankoeften, dat er slak gevormd was, moest dat uit de kachel gehaald worden. Dat was altijd erg leuk werk. En later hebben we in de keuken een olieachel gekregen en toen zat er een rooster boven in de muur boven de keukendeur, zodat de warmte uit de keuken in het trapportaal kon trekken.

I-2: Oh, wat slim.

G: En we hebben in '65, ja, in '65 is er centrale verwarming gekomen in huis.

I-1: Dat hebben je ouders zelf aangelegd?

G: Nou, niet zelf [] het was een eigen huis. In '58 of zoiets hebben ze het huis kunnen kopen. Het was toen nog een huurhuis. En toen ging eindelijk de eigenaar dood, want hij wilde het niet verkopen. Mijn ouders waren al eens een paar keer bij hem langs geweest of ze het huis niet konden kopen, maar hij wilde het niet. De erven, toen hij overleed, toen hebben ze het huis verkocht.

I-1: Want hij had nog meer huizen?

G: Hij had nog meer huizen, ja. Het was een slager, zijn naam, nou, dat kan ik me niet meer herinneren.

I-2: Koekenbier van de Hogewoerd?

G: Nee, het was geen Koekenbier.

I-1: Mooi verhaal. Na die studie of tijdens die studie is er misschien nog stagegelopen of zo?

G: Ja, ik heb in Griekenland stagegelopen, drie maanden.

I-2: Hoe komt u nou in Griekenland terecht? Was er in Nederland geen stageplek?

G: Jawel, maar ik vond het hartstikke leuk om naar het buitenland te gaan.

I-2: Dat kon u zelf aangeven?

G: Je hoefde niet naar het buitenland, maar je mocht. Eigenlijk was het zo dat je anderhalve maand in Nederland stage moest lopen en daarna mocht je anderhalve maand naar het buitenland. Maar ik heb het kunnen regelen dat ik alleen maar in het buitenland gezeten heb.

I-1: Die stageplekken werden aangeboden door de Universiteit?

G: Ja, dat is een bureau, dat is denk ik landelijk en die wisselde stageplekken uit. Dus Nederland bood bijvoorbeeld tien stageplekken aan Griekenland aan. En Griekenland bood dan weer tien stageplekken aan Nederland aan. Maar dat was een bureau dat het regelde en dan kon je je inschrijven.

I-1: En wat voor werk ging je daar doen?

G: Ik zat op een boerderij.

I-1: Een boerderij?

G: Ja, en daar moesten sloten uitgebaggerd worden. [veel gelach] Het had ook niet erg veel met mijn studie te maken. Ik had ook moeite met het stageverslag te maken.

I-1: Moeilijk om daar iets van te maken; overigens lijkt het mij geen straf.

G: Het was helemaal geen straf; ik heb daar een prima tijd gehad.

I-2: Ja, in welk opzicht?

G: Veel van de zon kunnen genieten. Er zaten daar ook, een meisje dat daar woonde of haar ouders woonden daar en die studeerde.

I-1: Toen zag u voor het eerst een meisje.

G: Nou, zo erg is het niet.

I-1: Maar wel ietsje meer dan alle andere meisjes. Ik zie nu nog in uw gezicht, zie je dat. Er gebeurt wat bij meneer Bots.

G: Ja, Lilian.

I-1: Lilian heette ze?

G: Ja, Lilian.

I-2: Maar het is geen Griekse naam. Was het wel een Griekse?

G: Ja, het was wel een echte Griekse. Ja, ja, ja. Op en top een Griekse.

I-2: Zij vond u ook wel aardig?

G: Zij vond mij ook aardig. Ze heeft nog eens gebeld naar Nederland, brieven geschreven. Maar ik heb er verder geen werk van gemaakt. Maar ik heb er een prima tijd gehad; het was erg gezellig.

I-1: Wel een teleurstelling voor die dame.

G: Mogelijk wel ja.

I-1: Maar u zag het niet zitten omdat het zover weg was?

G: Nee, ik denk toch dat ik een buitenlandse niet zag zitten. Ik heb ook in Peru gewoond, toen was ik nog niet getrouwd, daar ging ik naar toe. Daar heb ik ook een paar aardige meisjes ontmoet, maar een buitenlandse, nee. Het was toch een barrière, de taal en dergelijke.

I-1: Het was niet omdat u nog een beetje bleu was omdat u echt in een jongensgemeenschap bent opgegroeid?

G: Misschien ook dat, dat is best mogelijk.

I-2: Ja, daar wil ik nog wat meer van weten. Je komt uit een jongensgezin en er kwamen nooit meisjes over de vloer?

G: Nou, nooit. Mijn vrouw is wel bij ons thuis geweest.

I-2: Uw vrouw? Dat moet u even uitleggen, dat snap ik niet.

G: Mijn vrouw woonde vlak bij ons.

I-2: In de straat of zo?

G: In de Wasstraat [nr. 16], dat is 100 meter van ons huis af.

I-2: Oh, en die kwam als jong meisje als ...

G: Die is ook wel bij ons thuis geweest.

I-2: Maar gewoon als een meisje vanuit de buurt. Maar goed, verder heeft u niet veel met meisjes van doen gehad, zeg maar. Maar heeft u wel seksuele voorlichting gehad? Hoe ging dat vroeger, want daar hoor je zoveel verschillende verhalen over.

G: Ja, seksuele voorlichting heb ik wel gehad van mijn vader.

I-2: Van uw vader?

G: Ja, op een gegeven moment uh, misschien in eerste van mijn moeder, die vertelde op een zondagmiddag dat ze weer in verwachting was. Dat moet geweest zijn van mijn jongste broer. En ik heb het verhaal aanhoord, maar het heeft heel weinig indruk gemaakt. Want ik kan me zelfs niet eens meer herinneren dat mijn moeder op een gegeven moment met een dikke buik liep. Ik was toen tien jaar. Totaal niet bewust. Op een gegeven moment werd ik waarschijnlijk bij mijn vader op zijn bureau, op zijn kantoor, het kabinet noemden wij dat, geroepen.

I-1: Ontboden.

G: Nee, niet ontboden. Zo van: Hans, kom eens even bij me.

I-2: Was daar dan een aanleiding toe of weet u dat niet meer?

G: Nou, wacht even. Dat was een meisje bij ons in de straat, die zat op de middelbare school en die raakte zwanger. En ik denk naar aanleiding daarvan dat hij het raadzaam vond om eens duidelijk...

I-2: Ik ga toch wat vertellen over de bloemetjes en de bijtjes aan de jongens.

G: Precies. Er was ook een jongen in de straat, die studeerde in Groningen, die was een paar jaar ouder en die zijn vrouw of vriendin was ook in verwachting geraakt. En het was in die tijd dat je nog voor trouwen kinderen kreeg, dat ...

I-2: Nee, dat mag natuurlijk helemaal niet. Maar uw vader heeft toen uitgelegd hoe het tot stand komt om in verwachting te raken, om het zo maar even te noemen.

I-1: Technisch.

I-2: Ja, technisch, maar ook over voorbehoedsmiddelen en zo. Heeft het indruk toen op u gemaakt op dat moment, of dacht u: nou, het zal wel.

G: Het zal wel, en ja, joh, je voelde je toch wel opgelaten bijna. Het heeft ook niet veel indruk gemaakt. Misschien heeft hij ook nog een boekje gegeven, zo van: lees dat maar eens.

I-2: Maar u bent ook in dienst geweest.

G: Ja, ik ben in dienst geweest, maar na mijn studie pas. Toen ik 25 was.

I-2: Maar voor die tijd, goh ja, als ik het mag vragen, vóór die tijd of tijdens die studietijd niet met medestudenten over dit soort dingen gesproken?

G: Het was geen onderwerp van duidelijke gesprekken.

I-2: Dat ze al een vriendinnetje hadden.

G: Ze hadden een vriendinnetje, maar ...

I-2: Maar niet wat ze daar mee deden of hoe leuk dat was, hoe fijn dat was of weet ik wat?

G: Niet dat ze vertelden, onderling, dat ze met elkaar naar bed gingen en wat daaruit voortkwam. Nee, ik weet dat eigenlijk niet.

I-2: En toen in diensttijd ook niet. Was u een heel bleu jongetje? Jongeman moet ik nu zeggen.

G: Ja, ik was ...

I-2: U was nog nooit met een meisje naar bed geweest.

G: Nee, nee.

I-2: Want ik stel mij dan zo voor als ik het zo mag zeggen, hoe moet dat dan zijn als je die leeftijd hebt, maar dat komt natuurlijk ook, de tijden veranderen. Dan is het ook anders he?

G: Ja, het was ook heel anders dan tegenwoordig.

I-2: Bijzonder.

G: Nou, ik weet niet of het bijzonder was. Ik denk met de mensen waarmee wij verkeerden dat dat normaal was.

I-2: Ja. Maar dat vriendinnetje wat in de Wasstraat woonde?

G: Nou, dat was geen vriendinnetje, dat kan je geen vriendinnetje noemen. Nee. Toen ze ouder was kwam ze als kind. Het is heel geinig dat ik er later mee getrouwd ben.

I-1: Was dat na die periode in Peru?

G: Ja, na Peru. Toen kwam ik terug naar Leiden en kwam in Den Haag te werken. Toen ging ik naar een concert toe en zij had wel een oogje op mij.

I-2: Hoe weet u dat?

G: Zal ik vertellen. Ik was op verlof uit Peru en het was op Valentijnsdag en ik zou de dag erop weer teruggaan naar Peru. Ik was met mijn ouders wezen eten en toen lag er in de bus een briefje. Maar er stond niet bij van wie. Ja, van wie?

I-2: Had u een vermoeden of niet? Hoe kom je daar achter?

G: Ja mogelijk, het zou van haar kunnen zijn.

I-1: Ik vind het wel romantisch. Uw vrouw is een romantische ziel.

G: Jazeker. En toen ik terugkwam uit Peru, voordat ik dit huis kocht, heb ik tijdelijk drie maanden bij mijn ouders in huis gezeten. Want mijn ouders hadden een concert in de Stadsgehoorzaal, of een abonnement. Voor een concert. En mijn moeder nam ook altijd een paar oudere dames mee. En in de pauze gingen we koffiedrinken of iets, waar ik niet zoveel zin in had. En toen zag ik mijn vrouw met haar zus. Wij zaten boven op het balkon en ik zag haar met haar zus beneden staan. En in de pauze ben ik koffie gaan drinken en zo is het gekomen.

I-2: Maar heeft u toen aan haar gevraagd: "Was dat briefje van jou?"

G: Nee.

I-2: Nee, nooit gevraagd, later waarschijnlijk wel.

G: Nee, daar hebben we het nooit zo over gehad.

I-2: Misschien was het niet van haar! [veel gelach]

G: Nee, het was van haar.

I-1: Het meisje uit de Wasstraat.

G: Het was geen Peruaanse schone, maar een Hollandse gewone.

I-1: Je kwam uit Peru en ben toen weer thuis gaan wonen?

G: Ik kreeg een baan in Den Haag bij de Rijkswaterstaat. Daar werkte ik al voor ik naar Peru ging ook al. Ik heb buitengewoon verlof gekregen van Rijkswaterstaat voor een ontwikkelingshulp-project. Onderwijs geven in, aan de universiteit in Lima, waterbouwkunde. Toen ik drie maanden thuis woonde ben ik een huis gaan zoeken. Ik kende deze wijk totaal niet, ik was er eigenlijk nog nooit geweest. Maar er stonden hier, op een gegeven moment van Eigen Haard, kregen we een folder, waarschijnlijk huis aan huis verspreid, en daar werd onder andere dit huis genoemd.

I-1: Toen was het meisje van de Wasstraat ook in beeld?

G: Ja, dat was al in beeld. Dat ging eigenlijk heel snel, want in augustus heb ik het gekocht. In februari teruggekomen en in augustus dit huis gekocht en zij heeft meeondertekend.

I-1: Zo snel ging het.

I-2: Maar dan was u best kapitaalkrachtig, ook al in die tijd.

G: Ja, maar, in Peru was het leven wel goedkoper dan in Nederland. Huisvesting kreeg ik aangeboden of het werd betaald door het project. En je kreeg belastingkorting. Je mag 25 % van je top van je inkomen aftrekken.

I-2: U had een lekker spaarpotje.

G: Ik, ja, ik kon het huis bijna direct kopen.

I-1: Zo, dat was een forse spaarpot.

G: Ja, ik heb ook altijd zuinig geleefd. Ik had een lage hypotheek. Ik heb het niet zo helemaal kunnen kopen, maar we hadden een lage hypotheek.

I-1: Maar zij heeft meeondertekend omdat jullie ondertussen getrouwd waren?

G: Nee, niet.

I-2: Ook bijzonder voor die tijd.

G: Ja, we woonden niet samen. We hadden wel afgesproken dat we het wel zagen zitten met elkaar. Want we sloten toen ook levensverzekeringen af en die moest ze ook ondertekenen. Het huis heb ik alleen gekocht, maar de levensverzekeringen die eraan gekoppeld waren die was voor ons beiden.

I-2: En kwam zij ook uit een goed gezin?

G: Ook een middenstander. Ook een eigen baas.

I-2: Oh, wat deed haar vader dan?

G: Haar vader was handelaar in bakkerijgrondstoffen [beherend vennoot van Koster CV, Oude Singel 194-196, Groothandel en commissiehandel in granen, suiker, meel, bakkerijgrondstoffen en andere kruidenierswaren]. Onze grootvaders deden ook al zaken met elkaar. Haar grootvader kwam uit Alkmaar oorspronkelijk en die heeft bij meelfabriek De Rijn was die ook vertegenwoordiger. Een aantal jaren, en toen is hij een eigen handel begonnen in bakkerijgrondstoffen. Dus mijn ouders deden ook al zaken.

I-1: Zij was toen, die je vrouw werd zeg maar, die was onderwijzeres, of zat in het kleuteronderwijs.

G: In Rijpwetering.

I-1: In Rijpwetering, niet in Leiden?

G: Nee, in Rijpwetering. Daar heeft ze altijd gestaan.

I-1: Wanneer zijn jullie getrouwd?

G: In 1983. In april '83.

I-2: Toen waren jullie al een beetje op leeftijd.

G: Ja, we waren allebei al ouder. Dat klopt.

I-1: Toen woonde je hier alleen.

G: Ik heb toen van augustus, toen het huis gekocht is, er moest eerst geveerd worden en dergelijke. Ik ben er oktober er misschien in getrokken. En toen heb ik tot april hier alleen gewoond en toen kwam ze erbij. Met haar spullen. Waar ik het meest van schrok was de hoeveelheid schoenendozen. We gingen verhuizen en er bleven maar schoenendozen komen.

I-2: Enig! [veel gelach]

I-1: Maar jullie hebben het wel samen ingericht?

G: We hebben het samen ingericht. Dat komt uit Peru.

I-1: Mooie kast met houtsnijwerk.

G: Dat komt van mijn grootvader af, dat is een speeltafel, die kan je uitklappen. Een bridgetafel met groen vilt. De meubels zijn eigenlijk in de loop der jaren erbij gekomen. We hadden beiden natuurlijk een inrichting en we hebben dat bij elkaar gegoooid. Een aantal dingen heeft zij laten staan.

I-1: Want zij woonde ook zelfstandig?

G: Zij woonde, haar vader had zijn bedrijf op de Oude Vest, op de Oude Singel, en daarboven woonde zij. En daar is toen een broer van haar komen wonen. En het aantal spulletjes dat zij liet staan kon haar broer weer gebruiken.

I-1: Dus je bent hier ingetrokken en hier nooit meer vandaan gegaan?

G: Ja, ik heb altijd hier gewoond. Zeer naar tevredenheid. Ik hoop hier nog een aantal jaren te wonen.

I-1: Ja, natuurlijk. En uw vrouw is toen blijven werken of hoe ging dat?

G: Nee, ze is dus opgehouden met werken toen ze, we zijn in april getrouwd en ze is per 1 september opgehouden met werken. Met het nieuwe schooljaar. En toen is ze het huishouden gaan doen.

I-2: Maar moest ze stoppen omdat ze getrouwd was?

G: Nee, vrijwillig. Ze vond dat prima; ze had dat onderwijs wel gezien. Ze had leuke jaren gehad en ze zag het eigenlijk minder worden. Wat ik al zei: financieel hoefde het niet en toen is ze ook vrijwilligerswerk gaan doen.

I-1: Wat voor soort werk?

G: In de parochie en dat is ze blijven doen tot aan haar dood.

I-1: Wanneer was dat, wanneer is zij overleden?

G: Dat was verleden jaar augustus.

I-2: U zei net: in Leiden weer terug. Is er in uw beleving nou veel veranderd van toen en naar nu?

G: Ja, de grootste verandering in Leiden is dat de binnenstad zo ontzettend opgeknapt is.

I-2: Vergeleken met toen.

G: Als ik denk aan de jaren 1957 toen ik op de Ceciliastraat op school zat, dan fietste je door de Kamp heen, bij de Boerhaavezalen, ouwe troep. En de Waardgracht dat was een bouwval. En als je dat nu ziet hoe mooi dat opgeknapt is. Er zitten een aantal missers in.

I-2: Zoals wat? Wat is voor u een misser?

G: De Lakenhal, de nieuwbouw. Van binnen is het hartstikke mooi, maar de achterkant, dat past helemaal niet. Maar goed, smaken verschillen.

I-1: Maar hoe komt toch dat die inderdaad verpauperde binnenstad opeens opgeknapt is? Daar zal toch wel aanleiding voor geweest zijn? Of oorzaak, moet ik eigenlijk zeggen.

G: De aanleiding is dat wij een artikel 12-gemeente waren. Leiden kon financieel de eindjes niet aan elkaar knopen. Als je een artikel 12-gemeente bent, dan val je direct onder het Rijk. En er komen

geldstromen los en wij hadden twee wethouders die op een ontzettende goede manier konden lobbyen in Den Haag.

I-1: En dat waren?

G: Waal, Cees Waal, en Dick Tesselaar. En die hebben eigenlijk ook het roer omgegooid in Leiden. Leiden was toch tot, ik weet niet precies de jaren, maar het begon in 1953 toen de Mare gedempt werd. Die werd gedempt voor het autoverkeer, want de auto's moesten de binnenstad in. Op een gegeven moment: de Cityring moest komen. De Hooigracht, de Watersteeg-Hooigracht, die zou eigenlijk doorgetrokken moeten worden. Het was de bedoeling naar de Willem de Zwijgerlaan. Ze zijn gekomen tot aan de Langegracht. En daar is toen door Waal en Tesselaar halt aan toe geroepen. Daar werden flats gebouwd op die splitsing. Toen is ook het idee dat van de auto's in de binnenstad moesten komen is losgelaten, dat is juist de andere kant op gegaan.

I-1: Heel vooruitstrevend eigenlijk, als je er nu op terugkijkt.

G: Ja, ze zagen gewoon dat het niet meer kon. Het autobezit nam zo toe, dat had niemand verwacht. En dat het volledig vastliep in de binnenstad.

I-1: Die was er niet op gebouwd.

G: Totaal niet.

I-2: U heeft dan ook meegemaakt de Blauwe tram.

G: Ja, ja. De Blauwe tram en de Gele tram, het stadstrammetje.

I-2: Ging u veel als kind met de tram?

G: Nee, een enkele keer als het heel slecht weer was mochten we met de tram naar school. Het beginpunt was bij de Wilhelminabrug en bij het stadsgangetje(?) in Oegstgeest aan het eind van de Dorpsstraat hield hij op. En we hadden de Blauwe tram natuurlijk die via Voorschoten ging en de Gele tram via Wassenaar. De Gele tram op de smalle Haarlemmerstraat en op de Hogewoerd ook. En er was een stukje enkel spoor op de Hogewoerd.

I-1: Dat waren levensgevaarlijk toestanden.

G: Je moest opletten met je fiets.

I-2: Er waren ook best veel winkels op de Hogewoerd en dan loopt er een tram doorheen. Je moest dan als voetganger en fietser, wat u zegt ...

I-1: Met je rug tegen de etalage.

G: Ja, het is onvoorstelbaar. Mijn broer is trouwens een keertje gevallen met een broertje achterop de fiets, uitgegleden op de tramrails. Maar ja, je wist niet beter. Er lag een tramrails en je leert er ook mee omgaan natuurlijk.

I-1: Op enig moment kwamen er kinderen. Wanneer was dat?

I-2: Toch nog? [gelach]

G: '85, '86.

I-2: Achter elkaar?

G: 16 maanden zit ertussen. Bij mijn kleinkinderen zit er ook weer 16 maanden tussen. Mijn zoon is ook pas, die hebben eerst samengewoond. Maar die was ook 33 toen hij samen ging wonen en zijn vrouw is twee jaar ouder zelfs.

I-2: Dat zich dat herhaalt, he?

G: Mijn vader en moeder waren ook al ouder; kwam ook door de oorlog. Zijn zes jaar verloofd geweest.

I-1: Ze konden niet trouwen. Er was geen woning wellicht?

G: Nou, een woning was nog wel te vinden. Ze kwamen in Oegstgeest te wonen en inwoning was niet nodig. Ze woonden met z'n tweeën in een volledig, zo'n huis als dit.

I-1: En kinderen, meisjes, jongens?

G: Twee jongens. Ja, onze familie is heel erg jongens. Want ik heb maar één nichtje en tien neefjes. Met mijn zonen meegerekend. Mijn ene broer heeft vier zoons, mijn andere broer twee zoons. En een broer heeft een zoon en een dochter.

I-1: En je hebt je hele werkzame leven bij Rijkswaterstaat gewerkt?

G: Ja, ik ben drie maanden voor mijn afstuderen bij Rijkswaterstaat gekomen en toen studeerde ik af. Toen ben ik in dienst gegaan, anderhalf jaar.

I-1: Waar?

G: Seedorf. De genieopleiding heb ik gevolgd.

I-2: Hoe heb je dat ervaren, de dienst? Leuk, minder leuk?

G: Prettig, heel prettig. Er was in die tijd ontzettende weerstand tegen het leger. Maar je was ouder, je zat in de opleiding met allemaal jaargenoten. Officiersopleiding. Dus je had niet dat gedonder van jongens die voor het eerst van huis waren. We waren bloedfanatiek in de opleiding.

I-2: Heb je er veel geleerd?

G: Nee, veel geleerd niet. Ik had geluk, ik zou eigenlijk pelotonscommandant worden, maar vlak voordat ik naar Seedorf ging kreeg ik een meniscus. Ik ben geopereerd, heb twee maanden in het militair hospitaal gelegen. Toen ik in Seedorf kwam was de plaats voor pelotonscommandant al door iemand anders ingenomen. Dus kreeg ik het werk voor derden, wat de Genie deed. Bruggen heb ik gebouwd voor de Duitsers. In het bos moesten bruggen aangelegd worden. En we hebben een zweefvliegveld aangelegd. En een speelplaats. Ja, die mensen moesten met hun materiaal werken, dus werd er ook werk voor derden gedaan. En dat moest ik dan begeleiden.

I-1: Dat was een verdienmodel voor defensie?

G: Het was meer de manschappen en het materiaal aan het werk te houden, dat ze leerden oefenen met het materiaal. Ik heb een hele prettige tijd in Seedorf gehad.

I-1: En wat voor werk heb je gedaan bij Rijkswaterstaat?

G: Ik zat in de kust-waterbouwkunde. Ik ben in 2007 met pensioen gegaan, toen was ik 62.

I-1: Heb je ook met waterschappen gewerkt?

G: Waterschappen, ja, daar had ik vrij veel contact mee vanwege de stormvloedwaarschuwingsdienst. Ik zat bij de stormvloedwaarschuwingsdienst en wij moesten, als er hoog water dreigde aan te komen, dan is het de taak van Rijkswaterstaat om de dijkbeheerders te bellen. De stand door te geven, zodat zij de maatregelen konden nemen, afhankelijk van de stand die wij doorgeven. Was een hele leuke dienst.

I-1: Ja, dat weet ik toevallig. En wanneer ben je gepensioneerd?

G: Ik ben in 2007 met pensioen gegaan, ik was 62. Toen was er een reorganisatie bij onze dienst. Onze dienst werd opgeheven, werd samengevoegd met een andere dienst. Ik had mijn 40 pensioenjaren, omdat ik tropenjaren had en ik kon eruit. Financieel kon het ook, want ik had toen nog studerende kinderen, maar dat ging ook.

I-1: Deed je in die periode ook vrijwilligerswerk, toen je nog werkte bedoel ik?

G: Ja, ik ben in 1995 ben ik in het bestuur van de Vereniging Antoniusclubhuis gekomen. Op de Mare had je Antoniusclubhuis [Lange Mare 43] en daar achter zat de jeugdbeweging. De zeilclub zat daar en de Franciscusband en de scoutinggroep.

I-1: Wat voor rol had je in het bestuur?

G: Eerste jaar gewoon lid en ik ben op een gegeven moment, 2004 geloof ik, ben ik secretaris geworden.

I-1: En tot hoelang heb je dat werk gedaan?

G: Tot in 2020. Ja, toen werd ik 75 en toen vond ik het ook wel welletjes. Ja, dus ik heb het eigenlijk 25 jaar gedaan.

I-1: Dat is best lang voor een bestuursfunctie.

G: Ja, we zaten allemaal lang in het bestuur daar. En ook de verhuizing was achter de rug, we zaten in de Hazewindsteeg. Want het Antoniusclubhuis is in 2008 verkocht. We hadden alleen nog in de Hazewindsteeg, waar de jeugdbeweging zat, maar we kregen ontzettend last met de burens. Geluidsoverlast.

I-1: Omdat jullie geluidsoverlast als groep veroorzaakten?

G: Ja, we hebben, er zijn processen geweest en die hebben we gewonnen, maar het bleef een bron van ellende. De burens bleven doorgaan en het kostte klauwen met geld. Advocaat erbij en we zijn toen verhuisd naar de Waardeiland. Bij het muziekgebouw waar K & G in zit. Daar zit nu de jeugdbeweging en de scouting. En de Franciscusband zit erbij.

I-1: En het Antoniusclubhuis is verkocht.

G: Ja, in 2008.

I-1: En dat zat op de Lange Mare?

G: Ja, dat zat op de Lange Mare.

I-1: En dat is naar een projectontwikkelaar gegaan?

G: Ja, naar Van den Berg, een bekende projectontwikkelaar hier in Leiden. Waar heel slecht zaken mee te doen was. Je kon geen afspraken met hem maken.

I-1: Hij heeft er een hotel van gemaakt?

G: Hij heeft een hotel gebouwd, erbovenop gebouwd, maar het zag er niet uit. Het heeft heel lang geduurd, slecht gebouwd. En hij heeft het in 2020, nee, eerder 2015, verkocht aan mensen die o.a. het oude pand van Vlieland [Zaadhandel firma Vlieland, Nieuwe Rijn 50], dat zijn twee broers. En ook dat pand waar dat schilderij met die visser op de Nieuwe Rijn.

I-1: Waar vroeger een boekhandel zat? [Antiquariaat van Brill, later R. Smitskamp, Nieuwe Rijn 2]

G: Ja, die hebben het gekocht, en Vlieland.

I-1: En Vlieland is de dierenhandel?

G: Ja, en die hebben het gekocht en die probeerden het te ontwikkelen tot een beter hotel. En ze hebben ook weer onze jeugdbeweging gekocht. Dus het is weer bij dezelfde eigenaars terug.

I-1: En wat voor vrijwilligerswerk deed je nog meer?

G: Daarnaast ben ik actief in de Antoniuskerk.

I-1: Nog steeds?

G: Ja, nog steeds. Ja, verschillende functies heb ik daar gedaan. In de Parochieraad gezeten en sinds 2007, toen ik met pensioen ging, ben ik koster geworden van de Antoniuskerk. En dat ben ik nog steeds.

I-2: Mooi, vooral voor de religieuze ondersteuning of hoe moet ik me dat voorstellen?

G: Nee, de koster is meer voor het beheer van het gebouw.

I-2: Hand- en spandiensten.

G: Ja. Zorgen dat de spullen aanwezig zijn en dat alles klaarstaat.

I-2: Koffie, thee?

G: Nou, voor de koffie en thee daar hebben we weer een aparte groep voor.

I-2: Ook luxe!

G: Nee, je kan niet èn koffie en thee verzorgen èn koster tegelijk zijn.

I-1: Het gebouw wordt ook nog verhuurd, het kerkgebouw?

G: Het gebouw wordt ook nog verhuurd, maar daar heb ik niet zoveel zorg aan, want dat zijn vaste groepen en die hebben een sleutel. Af en toe is er weleens een uitvoering en dan open je en sluit je.

I-2: Ik denk dat we aardig aan het eind komen.

I-1: Ik wil het nog even over ELO hebben.

I-2: Ja. Maar ik wil nog even, je hebt het over de Franciscusband. Ik zie hier een piano staan, we hebben het niet gehad over, kom je uit een muzikale familie?

G: Nee.

I-2: Niemand maakte muziek?

G: Nee, we zijn allemaal, eigenlijk kunnen we niet zingen, jammer genoeg. Ik zing heel graag, maar ...

I-2: Maar niet om aan te horen voor anderen. Maar ook niet piano of viool. Want die piano die daar staat?

G: Mijn vrouw. Mijn vrouw speelde piano. Maar ik niet, jammer genoeg. Ik zou het best willen, maar ...

I-2: Nou, je bent nooit te oud om te leren he?

G: Nou, ik denk het wel. Mijn oudste zoon heeft pianoles gehad en toen zei de pianolerares: "Dat wordt niks."

I-1: Toch even naar ELO.

I-2: Ja, ELO, als afsluiting.

I-1: Je doet ook nog werk bij ELO?

G: Ja, ik doe ook nog werk bij ELO.

I-1: En wat doe je daar precies?

G: Ik heb een heleboel dingen gedaan bij ELO. Ik heb, ik ben begonnen met ...

I-2: Maar voor mensen, die ELO, is dat een afkorting, meneer Bots?

G: Ja, Erfgoed Leiden en Omstreken.

I-2: Ja, even voor de duidelijkheid.

G: In 2007 ben ik begonnen met het project Zijlpoort, waar alle mensen die op de begraafplaats Zijlpoort begraven zijn hebben we in 'n database gezet. En daar heb ik, denk ik, twee jaar hebben we daaraan gewerkt. Er zijn vanaf 1828 zijn daar mensen begraven, je praat over geloof ik 20.000 mensen in totaal die daar begraven zijn. Daarna heb ik onder andere de Burgerlijk Stand ingevoerd. Ik heb de Weeskamer van nieuwe stickers voorzien, nummering. Ik heb het archief van de Kerkvoogdij van de Hervormde Kerk heb ik bewerkt. Daar ben ik nu, dat was op een gegeven moment bewerkt. Had toen allemaal volgnummers gekregen. En als het eenmaal bewerkt is, kan het op tijdvolgorde gezet worden. Dan krijgt het een nieuw nummer en dat ben ik nu aan het omstickeren.

I-1: En dat is om het toegankelijk te maken voor onderzoek bijvoorbeeld?

G: Ja, en het is handig ook als, want als je het gaat bewerken dan weet je nooit wat je krijgt. Je pakt een boek en dat geef je een nummer en je beschrijft het. En dan pak je een ander boek, maar dat kan een heel ander onderwerp zijn. En als het klaar is zet je alle onderwerpen bij elkaar en dan krijgt het een logisch volgnummer. En dan staat bij elkaar in het archief, in het depot.

I-1: Mooi werk.

G: Hartstikke leuk werk.

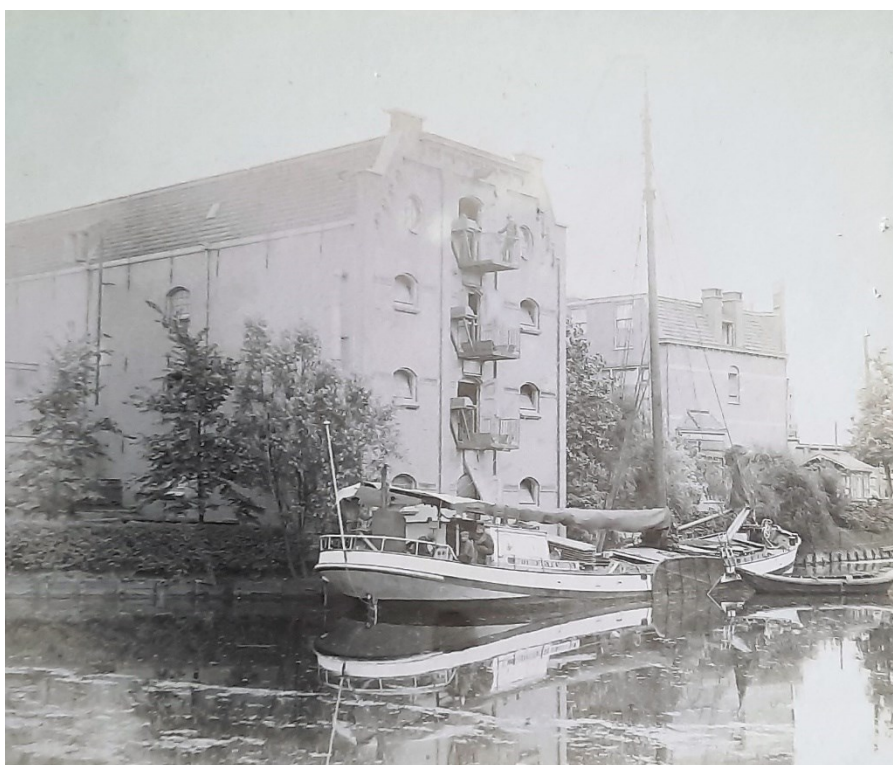
I-1: Het voormalig Gemeentearchief, later streekarchief, nu regionaal.

G: Ik kom er al sinds 1964. Ik doe zelf ook veel onderzoek naar mijn eigen familie, de stamboom. Genealogisch onderzoek, alle Botsen in Nederland. En België heb ik ook op de website staan. Er is geen Bots in Nederland die ik niet kan plaatsen. Behalve als ze net geboren zijn en ik krijg geen bericht.

Thorbeckestraat in 1955

Prentbriefkaart Lectura Leiden

Meelfabriek De Rijn waar nu het Veerhuis staat

Antoniuskerk